

משלחת לגרמניה

יום בברגן בלזן

קשה לקום בבוקר.. בעיקר כשאתה אחרי יום אינטנסיבי בסמינר בגרמניה. רצה הגורל ודווקא היום כאשר צריכים להיות מוכנים בשעה מוקדמת מהרגיל- רובנו עייפים, תשושים ולוקחים את הזמן בבוקר. מעדיפים עוד קצת זמן של שקט על פני כמה ביסים מארוחת הבוקר.

8:20- נקישה בדלת. איפה הישראלים? מה קורה? אתן זוכרות שהיום צריך להיות מוכנים מוקדם יותר? כן. זכורות. זאת גבי- המארגנת של הסמינר מהצד הגרמני. המסכנה נראית היסטורית מרגע לרגע. לא מצליחה להבין את השאננות שלנו (של הקבוצה הישראלית). הדייקנות הידועה לשמצה של הגרמנים מורגשת מאוד כאשר היא מתנגשת עם היכולת שלנו לשחק עם ה-"Israeli time".

אבל לא היום. היום הם אקסטרה לחוצים. היום הולכים לברגן בלזן. מחנה השמדה אשר לא נותר בו זכר מהזוועות של מלחמת העולם השנייה.

"אני מקווה שהכנתם לכם צידה לדרך" אומרת גבי בפעם העשירית. פייז איזה לחץ. חבריי ואני מתלוצצים שזה כנראה בגלל שהם לא רוצים לשלוח חבורת ישראלים רעבה למחנה ריכוז. יותר מדי רגשות אשם. כאשר חברינו הגרמנים נחשפים לבדיחות שחורות על השואה, הם מתכווצים ומחווירים. אז אנחנו לא משתפים אותם בבדיחות מהסוג הזה...

זהו. כולנו כאן. מוכנים לצאת לדרך. רגע, איפה יוליה? אוי לא..

מה הלחץ? הנה היא כאן. יופי. יצאנו.

באוטובוס אנו חולפים על פני יערות סבוכים, כאשר העצים רצים ומרצדים בעינינו במהירות. מיד מתחילה לדמיין את עצמי ביער בתור פרטיזנית אמיצה, הנלחמת בגבורה בנאצים המנובלים (ימח שמם וזיכרם..), מסתתרת בין העצים, מחפשת מזון ראוי לאכילה... על מי אני עובדת? בחיים לא הייתי שורדת אילו הייתי בתקופת השואה. בדוק הייתי מהמובלים כ"צאן לטבח". כל הצחוקי אדה והעליצות שהיו מקודם באוטובוס מתחילים לדעוך, וכולם מתחילים להיכנס ל"מוד" רציני. או שזה בגלל שכולם מתחילים לנקר ולהשלים זמן שינה.

מעניין אותי כיצד החבר'ה הערבים שאיתנו מרגישים עם היום הזה. האם זה נוגע אליהם בכלל? איזה סוג של מידע יש להם על תקופת השואה?

אני בוחנת את חבריי הגרמנים- רובם מבוגרים ממני לפחות ב-20 שנה, כל אחד מהם עוסק בצורה כזו או אחרת בעזרה ובקידום ה-refuges

רפיוג'ז .. רפיוג'ז... מאוד מעסיקים אותם הרפיוג'ז האלה. איך לא? רבים בעולם שואלים את עצמם אם גל הגירת הפליטים הוא קללה או ברכה. נראה שמבחינת חבריי הגרמנים, אין מקום בכלל לשאלה. הרצון לסייע ולשקם את הפליטים גובר על החשש והמחיר שזה יגבה מהמדינה.

אמרו שיתחמם היום. אז למה הכל הופך להיות יותר ויותר אפור וחורפי? בגלל הלחץ של הבוקר שכחתי להביא עוד משהו חם ללבוש. מקווה שלא אקפא.

הגענו. נכנסים תחילה לסדנה מתאם המוזיאון, המציגה את האופן שבו מלמדים וחושפים את הנוער הגרמני לסיפור ההיסטורי של ברגן בלזן.

רקע על ברגן בלזן- הוקם כמחנה מעבר שיועד בעיקר להחזקת יהודים לצורך" תוכנית ההחלפה." מטרתה הייתה לאסוף קבוצות קטנות של יהודים אירופאים, אלפים בודדים בסך הכל, בעלי אזרחות כפולה, בטרם שליחתם למחנות ההשמדה, לצורכי החלפה עם נתינים גרמנים בעלי השפעה שהיו עצורים בידי הבריטים והאמריקאים.

לאחר הרקע ההיסטורי מפי המדריכה, למנה ראשונה אנו צריכים לבחור תמונה אחת שמדברת אלינו, מבין עשרות תמונות זוועה מברגן בלזן אשר צולמו לפני, בזמן ואחרי המלחמה. בין התמונות- חיטוי מכינים, גוויות, קברי אחים, אנה פרנק, גדרות תייל, הריסת המחנה ע"י הצבא הבריטי ועוד...

תוך כדי דיבורה הנעים מדיי של המדריכה, אני שומעת רחשים מוזרים בתוך המעגל. מיד מבחינה ביוליה, שכנראה שלא יכלה לעמוד מול המראות המזעזעים שנפרשו במרכז המעגל, והתייפחה בשקט. קירסטין ואילקה מהקבוצה הגרמנית יושבות משני צידיה ומלטפות את גבה במרץ.

אנחנו מתחילים כל אחד בתורו לספר על התמונה שהוא בחר. את עיני צדה תמונה מדהימה אשר צולמה בתום המלחמה. בתמונה רואים שתי ניצולות מהמחנה, הרכונות על הדשא ואוכלות ארוחה קלה במבט מאושר. אלא שהתמונה לא היתה כה חזקה אלמלא הר הגוויות הניצב מאחוריהן.

אני תולה את התמונה על הלוח כפי שהתבקשנו וחוזרת למקומי.

אחרי ברנט, אילקה, קירסטין. ..ואז סוהא מתחילה לספר על התמונה שהיא בחרה- גדר התיל האימתנית אשר הקיפה את המחנה. הגדר הזאת מזכירה לה את גדר ההפרדה שלנו. רגשות קשים ומעורבים מתחוללים בקרבי. אולי לא שמעתי או הבנתי אותה נכון? לא ייתכן. עוברים הלאה, אך מאותו הרגע איני מצליחה להתרכז בדבריו של אף אחד מחבריי.

איך היא מסוגלת להשוות בין שתי הגדרות???

הסדנה מסתיימת ואנו מתחילים בסיוור בברגן בלזן. בתור אחת שיצאה למסע לפולין עם בית הספר, וראתה את כל הררי השיערות\משקפיים\בגדים וכו', קשה להזדעזע או יותר נכון להתחבר למקום מלא באנדרטאות.

הגרמנים שואלים על פשר אלפי האבנים הקטנות שמונחות על האנדרטאות, ואנו מסבירים להם על המנהג היהודי.

מופתעת מאוד למראו של צלב ענקי העומד באמצע הדרך. מתברר לנו שזהו שחזור מדויק של הצלב אשר נבנה מיד עם שחרור המחנה, לזכרם של אלפי נוצרים שנרצחו גם הם במחנה.

יוליה, אשר לא הפסיקה להתייפח לסירוגין, משלבת זרועה בזרועי ומתקדמת איתי לעבר אנדרטת זיכרון גדולה לזכרם של כל היהודים. בגרון חנוק ובמבטא רוסי היא שרה בלחש- "כל עוד בלבב פנימה..." ואני, שעד עכשיו לא הצלחתי להתחבר, דמעות עולות בעיני וממשיכה איתה בשקט.. "נפש יהודי הומייה".

חוזרים לארחות צהריים. אחריה אנו חוזרים לחדר הסדנאות. אנו מתחלקים לקבוצות ומקבלים משימת חקר הלקוחה ממאגר המשימות אשר נותנים לבני הנוער לבצע. די מהר רובנו מואסים במשימה, וזונחים אותה לטובת סיור טבעי ועצמאי במוזיאון. כרגע אני מרגישה שזה מה שנכון לי.

יהודית ניגשת אלי ושואלת אותי אם הכל בסדר. כנראה והבחינה בחוסר השקט שבי. אני משתפת אותה בתחושות הקשות שעלו בי עקב השוואתה של סוהא בין גדר ההפרדה שבישראל לבין הגדר של ברגן בלזן. היא לא אומרת הרבה. רק מקשיבה ומהנהנת ורק מוסיפה שהיא בטוחה שהכל נובע מחוסר ידע.

המוזיאון הזה מדהים. כל פריט דף \צילום מציג סיפור שלם מאחוריו. אני מסתובבת ועוברת בין המעברים, קוראת, מתבוננת, מאזינה לעדויות...

לפתע אני מבחינה בכמה מחברי המשלחת יושבים במעגל, ומשוחחים בשקט.

ביניהם גם שתי החברות הערביות. בערב, כאשר נשוחח בינינו (חברי המשלחת הישראלית), אשמע כי סיפרו והסבירו לשתייהן, עד כמה שניתן, כמה מושגים ועובדות בסיסיות לגבי תקופת השואה. מסתבר שאחת מהם בכלל לא ידעה מה הם מחנות ריכוז... פשוט לא הכירה את המושג, ואיני באה אליה בטענות כלל וכלל. אין זו אשמתה שהמערכת לא דאגה להעביר וללמד נושא זה את המגזר הערבי.

באותו ערב המשכנו בקבוצות קטנות את השיחות בינינו. אני מתבוננת בכל אחד מחברי המשלחת שלי. עברו רק ימים ספורים וכולנו התגבשנו מאוד כקבוצה. על אף הבדלי הגילאים, התרבות והלאום. מי שיסתכל על החבר'ה הללו מבחוץ, גיבוש הקבוצה תראה לו כמשימה בלתי אפשרית. אבל האמת היא, שכל אחד מהם הוסיף את הגוון שלו. יתרה מזאת, אם היו משתתפים במסע רק שני צדדים- יהודים-ערבים\יהודים-ערבים\ערבים-גרמנים- המשלחת לא היתה נצבעת באופייה הייחודי.

בתור אשת חינוך, אני נתקלת לעיתים בתחושות קשות כאשר דעותיי הפוליטיות אינן יושבות עם הרוח הכללית של המערכת. כיצד אוכל להנחיל לילדים מושגים כמו 'סובלנות' או 'קבלת האחר' כאשר יש כעס עצום בקרבי כלפי אותו אחר?

במסע הזה הבנתי שחלק מהעניין הוא פשוט לדבר, ולא במובן הקלישאתי, אלא באמת לדבר ולדבר ולדבר ולדבר... כי באמצעות השיח הזה נוצרת ההקשבה. השיח הוא זה שמפתח את הקשר ומאפשר את הפתיחות. לדעתי, עם כל הכבוד לסדנאות, שהיו טובות ומרתקות, הקבוצה שלנו נבנתה בעיקר מהדיאלוגים שהיו אחרי- בפאב, בהליכות ובהזדמנויות אחרות. יש משהו בבלתי פורמאליות שיוצר את הקרבה למרות המרחק התרבותי.

הבנתי גם שכדי לנסות להבין את הצד השני, עליך להכיר אותו. משמע- את כל מהותו. את ההיסטוריה שלו. בדרך הזאת תזכה להכיר את הנרטיב שלו, ואולי כך גם להזדהות או להבין את דעותיו.

אסיים בטיפ קטן לכל מי שיתנסה בעתיד במשלחת מעין זו- אל תחכו לאף אחד שיעלה את הנושאים הבווערים לכם במסגרת הסדנא. ממליצה בחום ליזום שיחות אישיות ולהיפתח כמה שיותר מהר, כי עד שתתחממו... כבר תהיו במטוס בחזרה לארץ.